

Левченко Т. М.

доктор філологічних наук,

доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

СТИЛІСТИЧНО ЗНИЖЕНА ЛЕКСИКА У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У засобах масової комунікації часто вживаними є стилістично знижені слова, які містять насамперед значний потенціал виражальних засобів. Крім того, функціонування такої лексики дають експресивний ефект, роблячи текст конструктивним. У сучасному політичному дискурсі активно використовують зневажливу, лайливу, фамільярну, вульгарну та іншу лексику, що пояснюється несхвальним та осудливим ставленням людей до політикуму взагалі та недовірою до окремих політичних діячів зокрема.

Звісно, уживання стилістично зниженої лексики порушує норми сучасної української мови, адже мовний стандарт – це обов'язкова умова існування культури. Та водночас розвиток мови не можливо уявити з абсолютним дотриманням стандарту.

Як зауважує О. Мосейчук, «сучасні мовні норми стають більш рухомими, більш схиляються в бік індивідуальності і радше виражають особистість, ніж відображають стандарт» [5, с. 130]. Лайливі, зневажливі та грубі слова вживані здебільшого в усно-розмовному мовленні, але на початку ХХІ століття вони активізуються в медіатексті задля негативної оцінки діяльності представників влади, політичних лідерів, громадських активістів тощо. Нині сучасні медіа тяжіють до так званої мовної агресії, що супроводжується вживанням у публікаціях зниженої, брутальної, нецензурної, непристойної лексики та фразеології.

Тому функціонування в публіцистичному дискурсі зневажливої, лайливої, фамільярної, вульгарної та іншої лексики є питанням важливим та актуальним, адже стилістично знижена лексика сприяє посиленню виразності текстів, надаючи їм більш привабливого вигляду для читачів чи глядачів. Маючи негативне значення, ці лексеми акцентують увагу адресата мовлення на певних негативних процесах, що відбуваються в сучасному суспільстві.

Функціонування в ЗМК стилістично зниженої лексики є предметом вивчення науковців – Б. Коваленко, Н. Линник, М. Навальна, І. Онищенко, Т. Панченко, Л. Ставицька, О. Тараненко та інші.

На думку Л. Білоконенко, лайка є вербальним замінником «тактики фізичного насильства, що викликають в опонента образу, зачіпають його самолюбство, гідність і честь, але й допомагають зняти психологічне напруження» [1, с. 120]. Використовуючи зневажливі, лайливі, вульгарні слова автори публікацій не лише висловлюють власну оцінку, часто негативну, особливо в текстах суспільно-політичного характеру, а й певним чином впливають на свідомість читача або глядача. В. Ваняркін зауважує, що текстам, для яких функція впливу є основною, властива організація мовного матеріалу, що скерована передусім на вираження оцінки, посилення емоційності і образності, тобто у центрі уваги у цьому разі – експресивні можливості одиниць мови [2, с. 8]. Т. Космеда до цього додає: «Загальноприйнятою є думка, що ефект впливу на читача буде то сильніший, що яскравіший емоційно-оцінювальний заряд публіцистичного дискурсу» [4, с. 159].

Українські засоби масової комунікації постійно вимагають експресивності, яка має соціальний характер. Для неї характерна цілеспрямованість, вибірковість та оцінюваність. Найбільш виразну групу досліджуваних одиниць за емоційно-експресивним насиченням у текстах політичної тематики становлять лексеми, які характеризують сучасних політиків, державних і громадських діячів. Вони виражені переважно іменниками.

Автори публікацій вживають зневажливу лексику, номінуючи нею сучасних політичних діячів. Зокрема, лексемою *нікчема*: «зневажл. Ні на що не здатна людина» [6, Т. 5, с. 423] часто називають політиків, які конкретними рішеннями та діями втратили довіру населення, наприклад: «Уявіть-но: глава держави не розуміє змісту текстів, які він виголошує з трибуни, та положень законів, які він підмахує... Це – катастрофа. Це – не «реформатор», а *нікчема*» («День», 26.04.19); «Активісти тримають в руках прапори з написами «Банк «Михайлівський «повернення вкладів», а також ... «Гарант – *нікчема*, НБУ і Фонд – скоти» («Українська правда», 09.09.16); «*Нікчема*, яка перетворила рідний край на зубожіле середовище, де панує страх, смерть і наруга» («День», 10.07.19).

Нерідко чиновників характеризують словом *політикан*, одне зі значень якого: «1. зневажл. Політичний ділок, неперекірливий у засобах для досягнення своєї мети; безпринципний політик, інтриган» [6, Т. 7, с. 423], наприклад: «Вони звинувачують всіх та закликають українців не «істерити», тобто не підігравати *політиканам*» («День», 08.07.19); «А відтак і зшиє завдяки цьому всі терени нашої Батьківщини і згуртує в одне ціле наш розділений політиками (чи *політиканами*?) український народ» («Чорноморські новини», 22.06.19).

Отже, стилістично знижену лексику, зокрема лайливу та зневажливу, часто використовують у медіатексті політичної тематики. За допомогою цих слів автори демонструють власне ставлення щодо подій та явищ, які відбуваються в країні та у світі, а також оцінюють діяльність представників влади, і часто ця оцінка є негативною.

За нашими спостереженнями, нерідко лайливі та зневажливі слова автори публікацій залишають у тексті задля збереження прямої мови того, з ким ведеться бесіда, що й додає текстові правдивості.

Тому робимо висновок, що автори публікацій навмисно вживають грубі слова, аби зацікавити читача та вплинути на його думку щодо політичних діячів, чиновників та високопосадовців.

Список використаних джерел:

1. Білоконенко Л. А. Пейоративна й інвективна лексика в міжособистісному конфлікті. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 7(2). С. 119–127.

2. Ваняркін В. М. Експресія як фактор текстотворення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01. «Українська мова». Дніпропетровськ, 1994. 24 с.

3. Коваленко Б.О. Стилістично-знижена лексика в мові сучасної української публіцистики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 :українська мова. Київ, 2003. 19 с.

4. Космеда Т. Мова «четвертої влади» та шляхи її вдосконалення: компетенції мовної особистості журналіста і читача. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. Том 24 (63). 2011 г. № 4. Часть 1. С. 157–162.

5. Мосейчук О.М. Системні та функціональні особливості англomовних однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу) : дис. канд. філол. наук : 10.02.04 : германські мови. Харків, 2009. 219 с.

6. Словник української мови : в 11 томах / за ред. І. К. Білодіда ; Інститут мовознавства АН УРСР. Київ : Наук. думка, 1970–1980 рр.